

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету

Гірничої справи,

природокористування та

будівництва

30 серпня 2025 р., протокол № 7/1

Голова Вченої ради

 Володимир КОТЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Біологія та екологія біологічних систем»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»

спеціальності Е4 «Науки про Землю»

освітньо-професійна програма «Управління земельними і водними ресурсами»

факультет гірничої справи, природокористування та будівництва

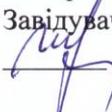
кафедра наук про Землю

Схвалено на засіданні кафедри наук

про Землю

30 серпня 2025 р., протокол № 8/1

Завідувач кафедри

 Олена ГЕРАСИМЧУК

Гарант освітньо-професійної

програми

 Ірина ПАЦЕВА

Розробник: доктор філософії, старший викладач Ілля ЦИГАНЕНКО-
ДЗЮБЕНКО, старший викладач Наталія ЗИНЮК

Житомир
2025 – 2026 н. р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 18 / 2</i>

Робоча програма навчальної дисципліни «Біологія та екологія біологічних систем» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності Е4 «Науки про Землю» освітньо-професійна програма «Управління земельними і водними ресурсами» затверджена Вченою радою факультету гірничої справи, природокористування та будівництва від 30 серпня 2025 р., протокол № 7/1.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 3

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
Кількість кредитів – 3	Галузь знань Е «Природничі науки, математика та статистика»	Обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність Е4 «Науки про Землю»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	
Загальна кількість годин – 90	Освітній ступінь: «бакалавр»	Семестр	
		1-й	
Лекції		Лекції	
16 год.		-	
Практичні		Практичні	
-		-	
Лабораторні		Лабораторні	
32 год.		-	
Самостійна робота	Самостійна робота		
48 год.	-		
Тижневих годин для денної форми здобуття вищої освіти: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 2,6		Вид контролю: залік	

Частка аудиторних занять і частка самостійної та індивідуальної роботи у загальному обсязі годин з навчальної дисципліни становить:

для денної здобуття вищої освіти – 53 % аудиторних занять, 47 % самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 4

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Біологія та екологія біологічних систем» є формування у студентів цілісного розуміння структури, функціонування та взаємодії живих організмів у межах екосистем. Дисципліна спрямована на вивчення різноманіття, організації та еволюційної динаміки біологічних систем з акцентом на вплив екологічних чинників на організми, популяції та екосистеми. Крім того, курс покликаний надати студентам знання і навички для оцінки та вирішення екологічних проблем, зокрема, збереження біорізноманіття, захисту середовища проживання та сталого управління екосистемами в умовах глобальних екологічних змін.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- Вивчення структури, функцій та класифікації біологічних систем на рівні організму, популяції та екосистеми.
- Розуміння екологічних взаємодій між організмами та їхнім середовищем, включаючи роль продуцентів, консументів і редуцентів у різних екосистемах.
- Дослідження процесів потоку енергії, кругообігу речовин та екологічної сукцесії в межах екосистем.
- Аналіз впливу абіотичних та біотичних факторів на динаміку популяцій і розповсюдження видів.
- Вивчення біорізноманіття на рівні генотипу, видів та екосистем і важливості його збереження.
- Оцінка наслідків антропогенної діяльності, таких як забруднення, руйнування середовища та зміна клімату, на екосистеми та біологічне різноманіття.

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності Е4 «Науки про Землю» та ОПП «Управління земельними і водними ресурсами».

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності предметної області наук про Землю або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та антропогенних об'єктів та процесів із використанням комплексу міждисциплінарних даних та за умовами недостатності інформації.

К08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

К11. Прагнення до збереження природного навколишнього середовища.

К12. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

К14. Здатність застосовувати базові знання фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні Землі та її геосфер.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю Е4 «Науки про Землю»:

ПРО1. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області наук про Землю.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 5

ПР07. Застосовувати моделі, методи і дані фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних процесів формування і розвитку геосфер.

ПР13. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти зможуть отримати наступні Soft skills:

- *комунікативні навички*: письмове, вербальне й невербальне спілкування; уміння грамотно спілкуватися по e-mail; вести дискусію і відстоювати свою позицію; навички працювати в команді;

- *уміння виступати привселюдно*: навички, необхідні для виступів на публіці; навички проведення презентації;

- *керування часом*: уміння справлятися із завданнями вчасно;

- *гнучкість і адаптивність*: гнучкість, адаптивність і здатність змінюватися; уміння аналізувати ситуацію, орієнтування на вирішення проблеми;

- *лідерські якості*: уміння спокійно працювати в напруженому середовищі; уміння ухвалювати рішення; уміння ставити мету, планувати діяльність;

- *особисті якості*: креативне й критичне мислення; етичність, чесність, терпіння, повага до оточуючих.

3. Програма навчальної дисципліни МОДУЛЬ 1

Змістовний модуль 1. Основи загальної біології та екологія біологічних систем.

Тема 1. Клітинні та неклітинні форми життя. Клітина як структурна та функціональна одиниця живих організмів (**К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13**).

Організація і будова прокариотичних та еукариотичних клітин. Хімічний склад живої речовини. Неклітинні форми життя.

Тема 2. Закономірності розмноження та розвитку організмів (**К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13**).

Статеве і нестатеве розмноження. Спадкова інформація та функції ДНК (реплікація, біорегуляція синтезу білків та процесів клітинної диференціації). Клітинний цикл. Амітоз, мітоз, мейоз їх стадії та біологічне значення. Гаметогенез в рослинних і тваринних організмах.

Тема 3. Використання енергії живими системами (**К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13**).

Поняття гомеостазу. Облік речовин та перетворення енергії у клітинах автотрофів, гетеротрофів та хемотрофів. Процеси окислювального та фотосинтетичного фосфорилування. Механізми С₃-, С₄- та САМ-фотосинтезу.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 6

Тема 4. Основні абіотичні фактори і адаптації живих організмів до них (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Температурні адаптації пойкилотермних організмів. Елементи регуляції температури у рослин. Можливості регуляції температури у пойкилотермних організмів. Температурні адаптації гомойотермних організмів. Світло. Сонячна радіація. Світло як умова орієнтації тварин. Вологість. Адаптація рослин до підтримання водного балансу.

Тема 5. Основні середовища життя і адаптації до них живих організмів (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Вода як середовище існування. Деякі специфічні пристосування гідробіонтів. Наземно-повітряне середовище життя. Повітря як екологічний фактор для тварин. Ґрунт як середовище існування. Особливості ґрунту. Екологічні групи рослин по відношенню до типу та хімічного складу ґрунту. Живі організми як середовище існування. Адаптації симбіонтів і паразитів до тіла господаря.

Змістовний модуль 2. Ботаніка з основами екології рослин.

Тема 6. Водорості (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13)

Систематика. Особливості будови та розмноження.

Тема 7. Гриби та лишайники (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Систематика. Особливості будови та розмноження.

Тема 8. Мохи (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Систематика. Особливості будови та розмноження.

Тема 9. Плауни, хвощі, папороті (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Систематика. Особливості будови та розмноження.

Тема 10. Голонасінні (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Систематика. Особливості будови та розмноження.

Тема 11. Покритонасінні (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Систематика. Особливості будови та розмноження.

Змістовний модуль 3. Зоологія з основами екології тварин.

Тема 12. Нижчі безхребетні (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Систематика. Типи: найпростіші, губки, кишковопорожнинні, плоскі та круглі черви: особливості будови, розмноження та розповсюдження.

Тема 13. Вищі безхребетні (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Систематика. Типи: Кільчасті черви, молюски, членистоногі (ракоподібні, павукоподібні, комахи): морфологічні, анатомічні, фізіологічні та екологічні особливості.

Тема 14. Хребетні (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Систематика. Круглороті, хрящові та кісткові риби, амфібії, рептилії, птахи та ссавці: будова, фізіологія, поведінка, розповсюдження.

Тема 15. Екологія тварин. Особливості адаптації тварин до дії екологічних факторів. Різноманіття тваринного світу (К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 18 / 7</i>

Тема 16. Анатомія та фізіологія людини (**К08, К11, К12, К14, ПР01, ПР07, ПР13**).

Тканини, органи та системи органів. Фізіологічні функції та їх регулювання.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 8

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Змістові модулі і теми	Кількість годин								
	денна форма					заочна форма			
	усього	лекції	практичні	лабораторні	самостійна робота	усього	лекції	практичні	самостійна робота
МОДУЛЬ 1									
Змістовий модуль 1. Основи загальної біології та екологія біологічних систем									
Тема 1 Клітинні та неклітинні форми життя. Клітина як структурна та функціональна одиниця живих організмів.	8	2	-	4	2	-	-	-	-
Тема 2 Закономірності розмноження та розвитку організмів.	8	-	-	4	4	-	-	-	-
Тема 3 Використання енергії живими системами.	8	2	-	4	2	-	-	-	-
Тема 4 Основні абіотичні фактори і адаптації живих організмів до них.	4	-	-	2	2	-	-	-	-
Тема 5 Основні середовища життя і адаптації до них живих організмів	6	2	-	2	2	-	-	-	-
<i>Разом за змістовий модуль 1</i>	34	6	-	16	12	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Ботаніка з основами екології рослин									
Тема 6 Водорості	8	2	-	4	2	-	-	-	-
Тема 7 Гриби та лишайники	4	-	-	-	4	-	-	-	-
Тема 8 Мохи	4	2	-	-	2	-	-	-	-
Тема 9 Плауни, хвощі, папороті	4	-	-	-	4	-	-	-	-
Тема 10 Голонасінні	4	2	-	-	2	-	-	-	-
Тема 11 Покритонасінні	6	-	-	4	2	-	-	-	-
<i>Разом за змістовий модуль 2</i>	30	6	-	8	16	-	-	-	-
Змістовий модуль 3. Зоологія з основами екології тварин.									
Тема 12 Нижчі безхребетні.	8	2	-	4	2	-	-	-	-
Тема 13 Вищі безхребетні.	4	-	-	-	4	-	-	-	-
Тема 14 Хребетні.	4	2	-	-	2	-	-	-	-
Тема 15 Екологія тварин.	8	-	-	4	4	-	-	-	-
Тема 16 Анатомія та фізіологія людини.	2	-	-	-	2	-	-	-	-
<i>Разом за змістовий модуль 3</i>	26	4	-	8	14	-	-	-	-
РАЗОМ ЗА МОДУЛЬ 1	90	16	-	32	42	-	-	-	-
ВСЬОГО	90	16	-	32	42	-	-	-	-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 9

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
МОДУЛЬ 1			
Змістовний модуль 1. Основи загальної біології та екологія біологічних систем			
1	Техніка безпеки в кабінеті біології. Будова мікроскопа	2	-
2	Будова рослинної і тваринної клітини	2	-
3	Розмноження. Мітоз і мейоз	2	-
4	Закони класичної (менделівської) генетики	2	-
Змістовний модуль 2. Ботаніка з основами екології рослин			
5	Гриби	2	-
6	Лишайники	2	-
7	Мохоподібні	2	-
8	Папоротеподібні	2	-
9	Голонасінні рослини	2	-
10	Покритонасінні рослини	2	-
Змістовний модуль 3. Зоологія з основами екології тварин.			
11	Плоскі, круглі та кільчасті черви	2	-
12	Зовнішня і внутрішня будова риб. Систематика риб	2	-
13	Зовнішня та внутрішня будова земноводних. Систематика земноводних	2	-
14	Зовнішня та внутрішня будова рептилій. Систематика рептилій	2	-
15	Зовнішня та внутрішня будова птахів. Систематика птахів	2	-
16	Зовнішня і внутрішня будова ссавців. Систематика ссавців	2	-
РАЗОМ ЗА МОДУЛЬ 1		32	-
РАЗОМ		32	-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 10

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
МОДУЛЬ 1			
Змістовний модуль 1. Основи загальної біології та екологія біологічних систем			
1	Клітинні та неклітинні форми життя. Клітина як структурна та функціональна одиниця живих організмів. Сучасні наукові дослідження в галузі біології в Україні. Внесок вітчизняних учених у розвиток біології (університети, науково-дослідні інститути, вчені-гідробіологи). Наукові біологічні журнали	2	-
2	Закономірності розмноження та розвитку організмів. Сучасні прилади, які використовують під час біологічних досліджень. Онтогенез організмів в різних екологічних умовах.	4	-
3	Використання енергії живими системами. Вплив факторів навколишнього середовища на процеси фотосинтезу. Клітинне дихання та характеристика біологічного окиснювання	2	-
4	Основні абіотичні фактори і адаптації живих організмів до них Сонячна радіація. Світло як умова орієнтації тварин. Вологість. Адаптація рослин до підтримання водного балансу.	2	-
5	Основні середовища життя і адаптації до них живих організмів Живі організми як середовище існування. Адаптації симбіонтів і паразитів до тіла господаря.	2	-
Змістовний модуль 2. Ботаніка з основами екології рослин			
6	Водорості Екологічна роль та господарське значення.	2	-
7	Гриби та лишайники Екологічна роль та господарське значення	4	-
8	Мохи Екологічна роль та господарське значення	2	-
9	Плауни, хвощі, папороті Екологічна роль та господарське значення.	4	-
10	Голонасінні Екологічна роль та господарське значення.	2	-
11	Покритонасінні Екологічна роль та господарське значення. Еволюція і різноманіття рослинного світу та його збереження.	2	-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 11

Змістовний модуль 3. Зоологія з основами екології тварин.			
12	Нижчі безхребетні. Екологічне, медичне та господарське значення.	2	
13	Вищі безхребетні. Екологічна роль та господарське значення.	4	-
14	Хребетні. Екологічна роль та господарське значення.	2	-
15	Екологія тварин. Збереження тваринного світу. Червона книга.	4	-
16	Анатомія та фізіологія людини. Вплив екологічних факторів навколишнього середовища на людину та адаптація до них.	2	-
РАЗОМ ЗА МОДУЛЬ 1		42	-
РАЗОМ		42	-

7. Індивідуальні самостійні завдання

Завдання 1. Дослідити структуру та функціонування екосистем різних кліматичних зон (тропіки, тундра, пустеля тощо) та оцінити вплив кліматичних змін на ці екосистеми. Результати представити у вигляді презентації.

Завдання 2. Проаналізувати вплив антропогенної діяльності на популяції видів у певному регіоні (за вибором студента). Підготувати доповідь із використанням графічного матеріалу.

Завдання 3. Вивчити роль біорізноманіття у підтримці стійкості екосистем та екосистемних послуг. Підготувати аналітичний звіт або есе.

Завдання 4. Дослідити механізми адаптації живих організмів до екстремальних умов (наприклад, пустельні або полярні екосистеми). Підготувати тези доповіді або презентацію.

Завдання 5. Проаналізувати стратегії охорони біорізноманіття на міжнародному рівні та їх впровадження в Україні. Підготувати есе або презентацію.

Орієнтовна тематика індивідуальних тем для доповідей:

1. Вплив зміни клімату на міграцію тварин.
2. Стратегія збереження рідкісних та зникаючих видів.
3. Водні екосистеми та проблема забруднення водних ресурсів.
4. Екосистеми міських територій: адаптація рослин та тварин.
5. Охорона природних територій в Україні: проблеми та перспективи.
6. Екологічна сукцесія: типи та приклади в природі.
7. Генетична різноманітність як фактор стійкості екосистем.

Завдання 6. Дослідити сучасні методи екологічного моніторингу біологічних систем у контексті охорони природи. Підготувати есе або презентацію.

Студенти мають виконати одне із запропонованих завдань за вибором. Максимальна кількість балів за виконання – 10.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 12

8. Методи навчання

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються методи навчання, що сприяють досягненню відповідних програмних результатів.

Результат навчання	Методи навчання
ПР01. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області наук про Землю	<ul style="list-style-type: none"> – Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (спостереження, демонстрація, ілюстрація) – Практичні методи (виконання різних видів вправ, практичних завдань) – Виконання лабораторних робіт – Дискусійний метод – Метод активного навчання (командна робота) – Ситуаційний метод – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, вирішення задач, проведення розрахунків, написання есе, підготовка доповідей)
ПР07. Застосовувати моделі, методи і дані фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних процесів формування і розвитку геосфер.	<ul style="list-style-type: none"> – Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (спостереження, демонстрація, ілюстрація) – Практичні методи (виконання різних видів вправ, практичних завдань) – Виконання лабораторних робіт – Дискусійний метод – Метод активного навчання (командна робота) – Ситуаційний метод – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, вирішення задач, проведення розрахунків, написання есе, підготовка доповідей)
ПР13. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.	<ul style="list-style-type: none"> – Вербальні методи (лекція, пояснення) – Наочні методи (спостереження, демонстрація, ілюстрація) – Практичні методи (виконання різних видів вправ, практичних завдань) – Виконання лабораторних робіт – Дискусійний метод – Метод активного навчання (командна робота) – Ситуаційний метод – Методи самостійної роботи (анотування опрацьованого матеріалу, вирішення

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 13

Результат навчання	Методи навчання
	задач, проведення розрахунків, написання есе, підготовка доповідей)

9. Методи контролю

Перевірка досягнення програмних результатів навчання здійснюється з використанням наступних методів.

Результат навчання	Методи контролю
ПР01. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області наук про Землю	<ul style="list-style-type: none"> – Усне опитування, участь у дискусії, відповіді на проблемні запитання – Перевірка виконання домашніх завдань, практичних завдань, вправ – Експрес-тестування – Перевірка виконання і захист лабораторних робіт – Перевірка виконання та захист індивідуальних завдань – Залік
ПР07. Застосовувати моделі, методи і дані фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних процесів формування і розвитку геосфер.	<ul style="list-style-type: none"> – Усне опитування, участь у дискусії, відповіді на проблемні запитання – Перевірка виконання домашніх завдань, практичних завдань, вправ – Експрес-тестування – Перевірка виконання і захист лабораторних робіт – Перевірка виконання та захист індивідуальних завдань – Залік
ПР13. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення.	<ul style="list-style-type: none"> – Усне опитування, участь у дискусії, відповіді на проблемні запитання – Перевірка виконання домашніх завдань, практичних завдань, вправ – Експрес-тестування – Перевірка виконання і захист лабораторних робіт – Перевірка виконання та захист індивідуальних завдань – Залік

10. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 14

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Державному університеті «Житомирська політехніка» та розподілу балів, що наведений нижче.

Система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни включає поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня засвоєння знань, формування умінь і навичок здобувачів вищої освіти впродовж вивчення ними матеріалу модуля (змістових модулів) навчальної дисципліни. Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять.

Підсумковий контроль проводиться для підсумкового оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль здійснюється після завершення вивчення навчальної дисципліни. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Процедура складання заліку визначена у Положенні про організацію освітнього процесу у Державному університеті «Житомирська політехніка».

Розподіл балів з навчальної дисципліни

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Виконання завдань поточного контролю	100	-
Підсумкова семестрова оцінка	100	-

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Виконання завдань під час навчальних занять	90	-
Виконання та захист індивідуальних самостійних завдань	10	-
Виконання науково-дослідної роботи та інших видів робіт (додаткові – заохочувальні бали): 1. Участь у студентських предметних олімпіадах, Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, грантах, науково-дослідних проектах 2. Підготовка наукових статей, тез доповідей наукових конференцій	20	-
Разом за виконання завдань поточного контролю	100	-

Розподіл балів за виконання завдань під час навчальних занять

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 15

Види робіт здобувача вищої освіти ¹	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Відповіді (виступи) на заняттях	4	-
Участь у дискусії	4	-
Виконання тестових завдань	10	-
Виконання та захист лабораторних робіт	72	
Разом за виконання завдань під час навчальних занять	90	-

З метою застосування цілих чисел для оцінювання результатів роботи здобувачів під час навчальних занять може використовуватися 100-бальна шкала оцінювання щодо кожного окремо виду робіт. Розрахунок загальної кількості балів, які здобувач може набрати за результатами роботи під час навчальних занять протягом семестру, проводиться за формулою:

$$P_{\text{НЗ}} = \sum(P_i \times BK_i) \times K_{\text{НЗ}}, \quad (1)$$

де $P_{\text{НЗ}}$ – загальна кількість балів, набраних здобувачем за виконання завдань під час навчальних занять за семестр;

P_i – кількість набраних здобувачем балів за семестр за виконання i -го виду робіт під час навчальних занять (за 100-бальною шкалою);

BK_i – ваговий коефіцієнт за виконання i -го виду робіт під час навчальних занять. Значення вагових коефіцієнтів розраховуються шляхом ділення кількості балів, яка передбачена за виконання окремого виду робіт під час навчальних занять, на сумарну кількість балів за виконання усіх видів робіт під час навчальних занять за семестр;

$K_{\text{НЗ}}$ – коригувальний коефіцієнт, який визначається шляхом ділення кількості балів, що передбачена за виконання завдань під час навчальних занять за семестр, на 100 балів.

Якщо здобувач вищої освіти виконав необхідні для досягнення результатів навчання з дисципліни завдання, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни та/або відповідними методичними рекомендаціями, і набрав у сумі 60 балів або більше, він може погодити дану оцінку в електронному кабінеті і вона стане семестровою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни.

Якщо здобувач вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни виконав необхідні для досягнення результатів навчання з дисципліни завдання, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни та/або відповідними методичними рекомендаціями, і набрав 60 балів або більше та бажає покращити свій результат успішності, він проходить процедуру підсумкового контролю у формі заліку. За складання заліку здобувач вищої освіти може набрати 100 балів. Семестрова оцінка з навчальної дисципліни формується за результатами

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	<i>Випуск 1</i>	<i>Зміни 0</i>	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 18 / 16</i>

підсумкового контролю.

Здобувач вищої освіти допускається до процедури підсумкового контролю у формі заліку, якщо виконав необхідні для досягнення результатів навчання з дисципліни завдання, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни та/або відповідними методичними рекомендаціями, і за поточний контроль у сумі набрав 50 балів або більше.

Якщо здобувач вищої освіти за результатами поточного контролю набрав 35–49 балів, він отримує право за власною заявою опанувати окремі теми (змістові модулі) навчальної дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми. Вивчення окремих складових навчальної дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми, здійснюється у вільний від занять здобувача вищої освіти час.

Якщо здобувач вищої освіти за результатами поточного контролю набрав від 0 до 34 балів (включно), він вважається таким, що не виконав вимоги робочої програми навчальної дисципліни та має академічну заборгованість. Здобувач вищої освіти отримує право за власною заявою опанувати навчальну дисципліну у наступному семестрі понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми.

Процедура надання додаткових освітніх послуг здобувачу вищої освіти з метою вивчення навчального матеріалу дисципліни понад обсяги, встановлені навчальним планом освітньої програми, визначена у Положенні про надання додаткових освітніх послуг здобувачам вищої освіти в Державному університеті «Житомирська політехніка».

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 17

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках окремих тем навчальної дисципліни, здійснюється викладачем за зверненням здобувача вищої освіти та представленням документів, які підтверджують результати навчання (сертифікати, свідоцтва, скріншоти тощо). Рішення про визнання та оцінка за відповідну частину освітнього компонента приймається викладачем за результатами співбесіди зі здобувачем вищої освіти.

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті в рамках цілого освітнього компонента, здійснюється за процедурою, яка визначена у Положенні про організацію освітнього процесу у Державному університеті «Житомирська політехніка».

Рекомендовані курси:

Платформа масових відкритих online-курсів Prometheus

<https://prometheus.org.ua/>

Платформа масових відкритих online-курсів EdEra

<https://ed-era.com/>

Шкала оцінювання

Шкала ЄКТС	Національна шкала	100-бальна шкала
	Залік	
A	Зараховано	90-100
B	Зараховано	82-89
C		74-81
D	Зараховано	64-73
E		60-63
FX	Не зараховано	35-59
F		0-34

11. Глосарій

№ з/п	Термін державною мовою	Відповідник англійською мовою
1.	Клітина	Cell
2.	Прокаріоти	Prokaryotes
3.	Еукаріоти	Eukaryotes
4.	Реплікація	Replication

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 18

№ з/п	Термін державною мовою	Відповідник англійською мовою
5.	Мітоз	Mitosis
6.	Мейоз	Meiosis
7.	Гомеостаз	Homeostasis
8.	Фотосинтез	Photosynthesis
9.	Гаметогенез	Gametogenesis
10.	Спадковість	Heredity
11.	Екосистема	Ecosystem
12.	Біорізноманіття	Biodiversity
13.	Адаптація	Adaptation
14.	Енергетичний баланс	Energy balance
15.	Пойкілотермні організми	Poikilothermic organisms
16.	Гомойотермні організми	Homeothermic organisms
17.	Сукцесія	Succession
18.	Гідробіонти	Hydrobionts
19.	Симбіоз	Symbiosis
20.	Паразитизм	Parasitism
21.	Паразит	Parasite
22.	Флора	Flora
23.	Фауна	Fauna

12. Рекомендована література

Основна література

1. Tsyhanenko-Dziubenko I., Kireitseva H., Fonseca Araújo J. Physiological and biochemical biomarkers of macrophyte resilience to military-related toxic stressors. *Journal Environmental Problems*. 2024. Vol. 9, No. 4. P. 227–234.
2. Tsyhanenko-Dziubenko I., Šerevičienė V., Ustymenko V. Dissecting biochemical mechanisms that mediate tolerance to military chemical stressors in diverse malacological systems. *Environmental problems*. 2024. Vol. 9 Num.1. PP. 51-58.
3. Маленко Я.В., Ворошилова Н.В., Кобрюшко О.О., Перерва В.В. Загальна екологія: навчальний посібник. Кривий Ріг: КДПУ, 2023. 231 с.
4. Уваєва О.І. Методичні рекомендації для проведення практичних, лабораторних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Біологія». Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2021. 62 с.
5. Шевченко О. В., Коваленко І. С. Біологія: Підручник для студентів. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 680 с.

Допоміжна література:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019			Ф-23.10- 05.01/Е4.00.1/Б- ОК06-01-2025
	Випуск 1	Зміни 0	Екземпляр № 1	Арк 18 / 19

1. Біологія: навчальний посібник / За редакцією професора Ю. І. Бажори. Одеса: Прес-кур'єр, 2012. 272 с.
2. Біологія: Підручник для студентів ВНЗ / М-во освіти і науки України ; З. М. Шелест [та ід.]. 2-е, доп. і перероб. К: Кондор, 2011. 760 с.
3. Людина. Навчальний атлас з анатомії і фізіології. Під ред. Т. Смика. Іл. вів: БаК, 2000. 240 с.
4. Медична біологія: Підручник для студ. вищ. мед.навч. закл. / ред. В. П. Пішак, Ю. І. Бажора. вид. 2-ге, переробл. та допов. Вінниця: Нова Книга, 2009. 608 с.
5. Сиволоб А. В. Молекулярна біологія : підручник / А. В. Сиволоб. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 384 с.
6. Трускавецький Є.С. Цитологія. Київ: Вища школа, 2004. 254 с.
7. Худоба В., Чикайло Ю. Екологія : навч.-метод. посіб. Львів : ЛДУФК, 2016. 92 с.
8. Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха - К: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
9. Червона Книга України. Тваринний світ. / За ред. І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 624 с.

13. Інформаційні ресурси в Інтернеті

- <http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: режим доступу
- <https://redbook-ua.org> - Червона книга України
- <http://biology.org.ua> - Український біологічний сайт
- <https://nrat.ukrintei.ua> - Національний репозитарій академічних текстів
- <http://www.menr.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства екології і природних ресурсів України